

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

M. Fabii Quintiliani Institutionum Oratoriarum Libri Duodecim

Summa diligentia ad fidem vetustissimorum codicum recogniti ac restituti

Quintilianus, Marcus Fabius

Lugd. Batav. ; Roterodami, 1665

Cap. VIII. Quae in discendis cauſis oratori observanda sint.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12945

ad victum: & Zeno, Cleanthes, Chrysippus mercedes à discipulis acceptaverint. Neque enim video quæ justior acquirendi ratio, quam ex honestissimo labore, & ab iis de quibus optime meruerint, quique si nihil invicem præstent, indigni fuerint defensione. Quod quidem non justum modo, sed necessarium etiam est, cum hæc ipsa opera, tempusque omne alienis negotiis datum, facultatem aliter acquirendi recidant. ¹ Sed tum quoque tenendus est modus: ac plurimum refert, & à quo accipiat, & quantum, & quousque. ² Paciscendi quidem ille piraticus mos, & imponentium periculis pretia, procul abominanda negotiatio, etiam à mediocriter improbis aberit: cum præsertim bonos homines bonasque causas tuenti non sit metuendus ingratus, qui si futurus, malo tamen ille peccet. Nihil ergo acquirere volet orator ultra quam satis erit: ac ne pauper quidem tanquam mercedem accipiet, sed mutua benevolentia utetur, cum sciat se tanto plus præstitisse: quia *nec venire hoc beneficium oportet, nec perire*. Denique ut gratus sit, ad eum magis pertinet, qui debet.

mercedem exigebant. si quid tamen conferatur quo egeat, acceptare debet orator. *Idem.*

¹ *Sed tunc quoque.*] Similis est locus apud jurisconsultos in titulo de *proconsulis officio*. jubet enim Ulpianus, ut *proconsul nec omnia accipiat, nec passim,*

nec ab omnibus. *Idem.*

² *Paciscendi quidem.*] Vetat ne fiant *cauponationes & dimundinationes causarum*, interposita pecuniæ pactione, si cujus causam susceperis agendam. nam alioqui gravissimum erat olim opprobrium, habere linguam *vanalem*. *Idem.*

C A P. VIII.

Quæ in discendis causis oratori observanda sint.

8 *P*roxima discenda causæ ratio, quod est orationis fundamentum. Neque enim quisquam tam ingenio tenui reperitur, qui cum omnia quæ sunt in causâ, diligenter cognoverit,

*A*ntea præceptum est à Fabio, & à Cic. traditum lib. 2. de Oratore, ab oratore causam familiariter cognosci debere, ut & *adjumentis uti possit optimis, &* *contradictionibus recurrere, discit autem orator causam, quum à litigatore accipit ejus explicationem.* *Turneb.*

1 *Estium*

gnoverit, ad docendum certe judicem non sufficiat. Sed ejus rei paucissimis cura est. Nam ut taceam de negligentibus, quorum nihil refert ubi ¹ litium cardo vertatur, dum sint quæ vel extra causam ex personis aut communi tractatu locorum occasionem clamandi largiantur: aliquos & ambitio pervertit, qui partim tanquam occupati, semperque aliud habentes quod ante agendum sit, pridie ad se venire litigatorem, aut eodem matutino jubent. nonnunquam etiam inter ipsa subsellia didicisse se glorientur. partim jactantia ingenii, ut res cito accepisse videantur, tenere se & intelligere prius pene quam audiant mentiti, cum multa & diserte, summisque clamoribus, quæ neque ad judicem, neque ad litigatorem pertineant, decantaverunt, bene sudantes beneque comitati per forum reducuntur. ² Ne illas quidem tulerim delicias eorum qui doceri amicos suos jubent: quanquam minus mali est, si illi saltem recte discant, recteque doceant. Sed quis discet tam bene, quam patronus? Quomodo autem sequester ille & media litium manus, & quidam interpres, impendet æquo animo laborem in alienas actiones, cum dicturus ipse non sit. Pessimæ vero consuetudinis, ³ libellis esse contentum, quos componit aut litigator, qui confugit ad patronum, quia liti ipse non sufficit: aut aliquis ex eo genere advocatorum, qui se non posse agere confitentur, deinde faciunt id quod est in agendo difficillimum. Nam qui judicare quid *dicendum*, quid *disimulandum*, quid *declinandum*, *mutandum*, *fugiendum* etiam sit, potest, cur non sit orator, quando quod difficilius est facit? Hi porro non tantum nocerent, si omnia scriberent uti gesta sunt.

¹ *Litium cardo.*] *Cardinem litium* appellat locum illum in quo est tota controversia, & causæ status. sic antea dixit, *cardinem causæ ponere*. appellare vulgo solemus præcipuum & verum litis punctum. *Idem.*

² *Ne illas quidem.*] Alii gravantur à litigatore causam audire: itaque jubent

ut cuidam ex eorum amicis à litigatore causa exponatur, à quo postea causam discant. *Idem.*

³ *Libellis esse contentum.*] *Libellos* appellat *Fab. brevia* quibus applicatur causa. fiebant autem *libelli* vel à litigatoribus vel ab advocatis minoribus, ut hodie à *procuratoribus* nonnunquam. *Idem.*

sta sunt. Nunc consilium ¹ & colores adjiciunt, & aliqua pejora veris, quæ plerique cum acceperunt, immutare nefas habent, & velut themata in scholis posita custodiunt. Deinde deprehenduntur, & causam quam discere ex suis litigatoribus noluerunt, ex adversariis discunt. Liberum igitur demus ante omnia iis quorum negotium erit, *tempus ac locum*: exhortemurque ultro, ut omnia quamlibet verbose, & unde volent repetito tempore exponam. Non enim tam obest audire supervacua, quam ignorare necessaria. Frequenter autem & *vulnus* & *remedium* in iis orator inveniet, quæ litigatori in neutram partem habere momentum videbantur. Nec tanta sit acturo memoriæ fiducia, ut subscribere audita pigeat. Nec semel audisse sit fatis, cogendus eadem iterum ac sæpius dicere litigator, non solum quia effugere aliqua prima expositione potuerunt, præsertim hominem (quod sæpe evenit) imperitum: sed etiam ut sciamus an eadem dicat. Plurimi enim mentiuntur, & tanquam non doceant causam, sed agant, non ut cum patrono, sed ut cum iudice loquuntur. ² Quapropter nunquam fatis credendum est, sed agendus omnibus modis, & turbandus, & evocandus. Nam ut medicis non apparentia modo vitia curanda sunt, sed etiam invenienda quæ latent, sæpe ipsis ea qui sanandi sunt occultantibus: ita advocatus plura quam ostenduntur, aspiciat. ³ Nam cum fatis in audiendo patientiæ impenderit, in aliam rursus ei personam transeundum est, agendusque adversarius, proponendum quicquid omnino excogitari contra potest, quicquid recipit in ejusmodi dis-

¹ *Et colores adjiciunt.*] Colores prætextus sunt & velamenta rerum turpium, atque etiam causæ, quæ rem falsam efficiunt probabilem. *Idem.*

² *Quapropter nunquam.*] *Idem* præcepit lib. 5. cum ageret de testibus. Cæterum quod *evocare* dixit, significat interrogationibus paulatim elicere litigatorem, ut aliquid loquatur sibi ipsi contrarium. *Idem.*

³ *Nam cum fatis.*] Fab. cap. 1. lib. 7. præcipit, non minus cogitandum pro adversa parte quam pro sua, ea res enim conducit ad constitutionem causæ & solutionem contradictionum. alium hic adhibet usum, ut cognoscatur causæ veritas, quod fiet, si argumentetur patronus contra litigatorem quasi adversarius. *Idem.*

disceptatione natura. Interrogandus quam infestissime, ac premendus. Nam dum omnia quærimus, aliquando ad verum, ubi minime expectavimus, pervenimus. In summa, *optimus est in dicendo patronus incredulus*. ¹ Promittit enim litigator omnia, testem, populum, paratissimas consignationes, ipsum denique adversarium quædam non negaturum. ² Ideoque opus est intueri omne litis instrumentum: quod videre non est satis, perlegendum erit. Nam frequentissime aut non sunt omnino quæ promittebantur, aut minus continent, aut cum alio aliquo nocituro permista sunt, aut nimia sunt, & fidem hoc ipso detractura, quod non habent modum. ³ Denique *linum ruptum*, aut *turbata* ⁴ *cera*, aut sine agnitione signa frequenter invenies: quæ nisi domi excuseris, in foro inopinata decipient: plusque nocebunt destituta, quam non promissa nocuissent. Multa etiam quæ litigator nihil ad causam pertinere crediderit, patronus eruet: modo per omnes quos tradidimus argumentorum locos eat: quos ut circumspectare in agendo, & attentare singulos minime convenit, ⁵ propter quas diximus causas: ita in discendo rimari necessarium est, *quæ personæ*, *quæ tempora*, *quæ loca instituta*, *instrumenta cætera*: ex quibus non tantum illud quod est *artificiale* probationis genus colligi possit, sed qui metuendi testes, quomodo sint refellendi. Nam plurimum refert, *invidia reus*, *an odio*, *an contemptu laboret*: quorum fere pars prima superiores, proxima pares, tertia humiliores premit. Si causam perscrutatus, propositis ante

ocu-

¹ Promittit litigator omnia, testem, &c.] Turneb. Adversar. lib. 2. cap. 27.

² Ideoque opus est.] Paulus jurisconsultus id omne instrumentum appellat, quo lis instruitur, vulgo appellare solemus omnia scripta quibus lis instruitur. Turneb.

³ Denique linum ruptum.] Consuetudo erat, ut ait Paulus, ut instrumenta triplicato lino trajicerentur, cui signaculum ex cera imponebatur. eo alludit Fabius. Idem. Denique linum ruptum, aut turba-

tam ceram, aut sine agnitione signa frequenter invenies, quæ nisi, &c.] Sine agnitione signa vocat, cum nemo ex testibus signum suum agnoscit. Ita legendus ille locus. Salmaf. de modo usurar. p. 45 r.

⁴ Cera.] Alii, Cætera.

⁵ Propter quas diximus causas.] Fabius in fine cap. 10. lib. 5. docet, quum proposita fuerit materia, non scrutanda esse singula argumenta, & velut ostium pulsanda, sed diuturna exercitatione veluti in promptu habenda. Turneb.

oculos omnibus quæ profint noceantve, tertiam deinceps personam induat iudicis, fingatque apud se agi causam, & quod ipsum movisset de eadem re pronuntiaturum, id potentissimum apud quencunque agetur, existimet; & sic eum raro faliet eventus, aut culpa iudicis erit.

C A P. IX.

Quæ servanda in agendis causis oratori sint.

¶ **Q**uæ sint in agendo servanda, toto fere opere executi sumus: pauca tamen propria hujus loci, quæ non tam dicendi arte, quam officiis agendi continentur, attingam. Ante omnia, ne, quod plerisque accidit, ab utilitate eum causæ, præsentis cupido laudis abducatur. Nam ut gerentibus bella, non semper exercitus per plana & amœna ducendus est, sed adeundi plerunque asperi colles, expugnandæ civitates quamlibet præcisâ impositæ rupibus, aut operum mole difficiles: ita oratio gaudebit quidem occasione latius decurrendi, & æquo congressa campo, totas vires populariter explicabit: at si juris anfractus, aut eruendæ veritatis latebras adire cogetur, non obequitabit, nec illis vibrantibus concitatisque sententiis velut missilibus utetur: sed operibus, & cuniculis, & insidiis & occultis artibus rem geret. Quæ omnia non dum fiunt, laudantur, sed cum facta sunt: unde etiam cupidis minus opinionis, plus fructus venit. Nam cum illa dicendi vitiosa jactatio inter plausores suos detonuit, resurgit veræ virtutis fortior fama: nec iudices à quo sint moti dissimulant & doctis creditur: *nec est orationis vera laus, nisi cum finita est.* Veteribus quidem etiam dissimulare eloquentiam fuit moris: idque M. Antonius præcipit

Reprehendit lib. 2. eos qui plausibiles locos captabant ad ostentandam eloquentiam: in eisdem hoc loco invenitur, ac totum locum transigit similitudine ducta à re militari, Turnebus.

[Veteribus quidem.] M. Antonius orator in lib. quem de eloquentia imperfectum reliquit, hoc memoriæ mandavit. Idem præcipit Ant. lib. 2. de Orat. Fabii tamen tempore non ita dissimulari poterat eloquentia. Idem.

I Lu.